

УДК 616-072.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pub.health.2026.1.3>

Гушук Ігор Віталійович,
доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри громадського здоров'я та фізичного виховання
Національного університету «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8075-9388>

Денисюк Тетяна Петрівна,
здобувачка II магістерського рівня вищої освіти
спеціальності «Громадське здоров'я»
викладач кафедри громадського здоров'я та фізичного виховання
Національного університету «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2350-4989>

ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЛАБОРАТОРНА СПРАВА» В ОСТРОЗЬКІЙ АКАДЕМІЇ ЗДОБУВАЧАМИ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 229 (І9) «ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я»

Актуальність. У статті висвітлено стан дослідження проблеми вивчення навчальної дисципліни «Лабораторна справа» (далі – ВНДЛС) в Національному університеті «Острозька академія» (далі – НаУОА) здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 (І9) «Громадське здоров'я» на кафедрі громадського здоров'я та фізичного виховання (далі-КГЗ та ФВ).

Особливої уваги в контексті підготовки фахівців з громадського здоров'я заслуговує питання доцільності включення дисципліни "Лабораторна справа" до обов'язкового переліку навчальних дисциплін, а саме на першому бакалаврському рівні. Це питання є принциповим, оскільки перший бакалаврський рівень закладає фундамент професійної підготовки та формує базові компетентності, які визначатимуть подальшу освітню та професійну траєкторію майбутніх фахівців

Мета та завдання: проаналізувати стан ВНДЛС в НаУОА здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 (І9) «Громадське здоров'я» на КГЗ та ФВ за період 2017–2024 роки.

Методи дослідження. У роботі використовувались аналітичні прийоми епідеміологічного методу, описовий, статистичний та графічні методи.

Результати дослідження. Протягом періоду 2017–2024 рр. на КГЗ та ФВ НаУОА навчалися 209 (100%) студентів, серед них здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 229 (І9) "Громадське здоров'я" були 115 (55,02%) студентів. Анкетне опитування студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 (І9) «Громадське здоров'я» щодо актуальності ВНДЛС показало, що переважна більшість респондентів (72,73%) усвідомлюють фундаментальне значення даної дисципліни для формування професійних компетентностей фахівця з громадського здоров'я.

Висновки. З метою забезпечення підвищення якості викладання навчальної дисципліни «Лабораторна справа» в Острозькій академії здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 (І9) «Громадське здоров'я» на кафедрі громадського здоров'я та фізичного виховання важливо забезпечити інтеграцію необхідних знань про роль та можливості лабораторної діагностики в контекст обов'язкових профільних дисциплін епідеміологічного та гігієнічного циклу.

Ключові слова: громадське здоров'я, навчальна дисципліна, лабораторна справа, бакалавр.

Hushchuk I. V., Denisyuk T. P. Study of the Academic Discipline “Laboratory Work” at the Ostroh Academy by Students of the First (Bachelor’s) Level of Higher Education in Specialty 229 (I9) “Public Health”

Relevance. The article highlights the state of research on the problem of studying the academic discipline "Laboratory Science" (SADLS) at the National University "Ostroh Academy" (NaUOA) by applicants for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 229 (I9) "Public Health" at the Department of Public Health and Physical Education (DPH and PE).

Special attention in the context of training public health specialists deserves the issue of the advisability of including the discipline "Laboratory Science" in the mandatory list of academic disciplines, namely at the first bachelor's level. This issue is fundamental, since the first bachelor's level lays the foundation for professional training and forms basic competencies that will determine the further educational and professional trajectory of future specialists.

Purpose and objectives: to analyze the state of SADLS in NaUOA by applicants for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 229 (I9) "Public Health" at the DPH and PE for the period 2017–2024.

Research methods. The work used analytical methods of the epidemiological method, descriptive, statistical and graphical methods.

Research results. During the period 2017–2024, 209 (100%) students studied at the DPH and PE NaUOA, among them 115 (55.02%) students were applicants for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 229 (I9) "Public Health". A questionnaire survey of students of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 229 (I9) "Public Health" on the relevance of SADLS showed that the vast majority of respondents (72,73%) are aware of the fundamental importance of this discipline for the formation of professional competencies of a public health specialist.

Conclusions. In order to ensure the improvement of the quality of teaching the academic discipline "Laboratory work" at the Ostroh Academy by applicants of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 229 (I9) "Public Health" at the Department of Public Health and Physical Education, it is important to ensure the integration of the necessary knowledge about the role and possibilities of laboratory diagnostics into the context of mandatory profile disciplines of the epidemiological and hygienic cycle.

Key words: public health, academic discipline, laboratory work, bachelor's degree.

Вступ. Реформування системи вищої освіти в Україні та її адаптація до європейських стандартів актуалізують питання оптимізації змісту освітніх програм на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях. Особливої уваги в контексті підготовки фахівців з громадського здоров'я заслуговує питання доцільності включення дисципліни "Лабораторна справа" до обов'язкового переліку навчальних дисциплін, а саме на першому бакалаврському рівні. Це питання є принциповим, оскільки перший бакалаврський рівень закладає фундамент професійної підготовки та формує базові компетентності, які визначатимуть подальшу освітню та професійну траєкторію майбутніх фахівців. Освітньо-професійна програма «Громадське здоров'я» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 229 (I9) «Громадське здоров'я» галузі знань I Охорона здоров'я та соціальне забезпечення (далі – ОПГЗ), схвалена Вченою радою Національного університету «Острозька академія» (протокол від 30.05.2025 №13) визначає чіткий профіль випускника та перелік компетентностей, які мають бути сформовані протягом чотирьох років навчання [1]. Аналіз цих компетентностей дозволяє зрозуміти специфіку професійної підготовки та обґрунтовано підійти до питання необхідності включення тих чи інших дисциплін до навчального плану. Серед загальних компетентностей програма визначає здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, здатність діяти на основі етичних міркувань, а також здатність працювати в команді.

Спеціальні (фахові) компетентності, визначені ОПГЗ, включають здатність майбутніх фахівців:

– застосовувати основні принципи та методи профілактичної, клінічної та соціальної медицини для формування здорового способу життя;

– організовувати діяльність системи охорони громадського здоров'я на рівні окремих громад;

– застосовувати сучасні методи епідеміологічного аналізу для виявлення, оцінки та управління ризиками для здоров'я населення;

– проводити медико-соціальні дослідження стану здоров'я різних груп населення та його детермінант із застосуванням методів лабораторної діагностики;

– комунікувати з різними цільовими аудиторіями з питань збереження та зміцнення громадського здоров'я, а також здатність розробляти, впроваджувати та оцінювати ефективність програм та втручань у сфері громадського здоров'я. Критичний аналіз цього переліку компетентностей свідчить про те, що жодна з них не передбачає безпосереднього виконання техніки лабораторних досліджень, як основної професійної функції, проте передбачає знання основ сучасних методів лабораторної діагностики інфекційних та паразитарних хвороб, поширених неінфекційних захворювань та дослідження шкідливих факторів середовища життєдіяльності людини.

Програмні результати навчання, визначені ОПГЗ, конкретизують очікувані результати підготовки бакалаврів. Серед них: знання та розуміння предметної області громадського здоров'я, основних понять, теорій, концепцій та принципів профілактичної медицини, епідеміології, біостатистики, медичного права, основ організації та управління у сфері охорони здоров'я, санітарно-гігієнічних основ збереження здоров'я та запобігання захворюванням, а також соціальних та поведінкових детермінант здоров'я. Випускник програми має вміти застосовувати: епідеміологічні підходи та методи для оцінки стану здоров'я населення, використовувати методи медичної статистики для аналізу та інтерпретації даних досліджень у сфері громадського здоров'я, обґрунтовувати та планувати профілактичні втручання на індивідуальному та популяційному рівнях, аналізувати вплив соціальних, економічних, екологічних та поведінкових

чинників на стан здоров'я, а також комунікувати з різними групами населення та фахівцями з питань громадського здоров'я для забезпечення виконання основних вимог Закону України «Про систему громадського здоров'я» [2].

Особливо важливим для розуміння місця лабораторної справи в структурі підготовки є аналіз програмних результатів навчання, що стосуються епідеміологічного нагляду та діагностики. Програма передбачає, що випускник має демонструвати знання принципів епідеміологічного нагляду за інфекційними та неінфекційними захворюваннями, розуміти роль лабораторної служби в системі епідеміологічного нагляду та вміти інтерпретувати лабораторні дані в контексті епідеміологічної ситуації. Водночас програма не передбачає формування практичних навичок проведення лабораторних досліджень, роботи з лабораторним обладнанням або виконання клінічних аналізів, що є прерогативою спеціалістів лабораторної діагностики.

Мета та завдання. Мета роботи полягала у систематизації матеріалів та аналізі стану вивчення навчальної дисципліни «Лабораторна справа» в НаУОА здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 (19) «Громадське здоров'я» на кафедрі громадського здоров'я та фізичного виховання за період 2017–2024 роки.

В ході дослідження було визначено наступні завдання:

1. Проаналізувати зміст освітньо-професійної програми «Громадське здоров'я» першого (бакалаврського) рівня на предмет відповідності загальних та фахових компетентностей змісту навчальної дисципліни «Лабораторна справа».

2. Дослідити динаміку контингенту здобувачів вищої освіти спеціальності 229 (19) «Громадське здоров'я» в НаУОА за період 2017–2024 років.

3. Вивчити структуру та програмне наповнення навчальної дисципліни «Лабораторна справа», враховуючи розподіл годин та перелік тем, що вивчаються студентами-бакалаврами.

4. Провести анкетне опитування здобувачів вищої освіти для з'ясування їхнього ставлення до вивчення лабораторної справи та оцінки суб'єктивної важливості цієї дисципліни для майбутньої професійної діяльності.

5. Обґрунтувати доцільність інтеграції знань із лабораторної діагностики в обов'язковій профільній дисципліні епідеміологічного та гігієнічного циклу.

Методи дослідження. У роботі використовувались аналітичні прийоми епідеміологічного

методу, описовий, статистичний та графічні методи.

Результати дослідження. Європейський центр профілактики та контролю захворювань у своїх рекомендаціях щодо лабораторної підтримки епідеміологічного нагляду у 2021 р. та довгостроковій програмі ECDC на 2021–2027 роки чітко розмежує функції лабораторних спеціалістів та фахівців з громадського здоров'я [3; 4]. Якщо перші відповідають за технічне виконання досліджень, валідацію методів та забезпечення якості лабораторних процесів, то другі фокусуються на інтерпретації лабораторних даних у контексті епідеміологічної ситуації, організації системи епідеміологічного нагляду та розробці рекомендацій для системи охорони здоров'я на основі аналізу сукупності даних, включаючи лабораторні. Саме такий підхід відображений в ОПГЗ, яка орієнтує на формування компетентностей управління інформацією та координації діяльності, а не на виконання технічних лабораторних процедур.

Аналіз нормативних дисциплін, включених до ОПГЗ, демонструє чітку орієнтацію на формування фундаментальних компетентностей фахівця з громадського здоров'я. Програма включає дисципліни циклу загальної та соціально-гуманітарної підготовки, природничо-наукової та математичної підготовки, а також професійної підготовки. У циклі професійної підготовки пріоритет надається дисциплінам, які безпосередньо формують профільні компетентності: епідеміологія, біостатистика, організація охорони здоров'я, гігієна та екологія людини, соціальна медицина, профілактична медицина, управління у сфері громадського здоров'я. Включення обов'язкового курсу лабораторної справи до цього переліку неминуче зменшить кредитні ресурси, доступні для поглибленого вивчення зазначених профільних дисциплін.

Досвід роботи Центру громадського здоров'я МОЗ України демонструє, що основні функціональні обов'язки фахівців громадського здоров'я на початковому етапі кар'єри відповідають компетентностям, визначеним ОПГЗ, і включають участь у проведенні епідеміологічних розслідувань, збір та первинний аналіз даних, підготовку звітів про стан здоров'я населення, участь у реалізації профілактичних програм та комунікацію з населенням з питань здоров'я [5; 6]. Жодна з цих функцій не передбачає безпосереднього виконання лабораторних досліджень, хоча може потребувати розуміння лабораторних даних та координації з лабораторними службами, що узгоджується з формулюванням відповідних компетентностей в освітньо-професійній програмі.

Показовим у цьому контексті є досвід розслідування спалаху ботулізму в Одеській області, де молоді фахівці з громадського здоров'я були залучені до епідеміологічного розслідування, збору епідеміологічних анамнезів, організації відбору проб та аналізу епідеміологічних зв'язків між випадками [7]. Ці функції повністю відповідають програмному результату навчання щодо здатності застосовувати епідеміологічні підходи для оцінки стану здоров'я та виявлення факторів ризику. При цьому безпосереднє лабораторне дослідження проб харчових продуктів та біологічного матеріалу здійснювалося спеціалізованими лабораторіями обласного лабораторного центру. Фахівці з громадського здоров'я інтерпретували отримані лабораторні результати в контексті епідеміологічної ситуації та використовували їх для формулювання рекомендацій, що відповідає компетентності щодо здатності аналізувати та інтерпретувати дані для прийняття обґрунтованих рішень у сфері громадського здоров'я.

Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним випробуванням для системи охорони громадського здоров'я та водночас продемонструвала реальні професійні функції фахівців різних рівнів підготовки. Розробка та впровадження методів ПЛР-діагностики нового коронавірусу здійснювалася висококваліфікованими лабораторними спеціалістами на основі міжнародних протоколів [8]. Натомість фахівці з громадського здоров'я, включаючи випускників бакалаврату, були залучені до організації тестування населення, відстеження контактів, аналізу епідеміологічних даних, комунікації з населенням та координації проти-епідемічних заходів. Успішність виконання цих завдань залежала насамперед від компетентностей, визначених ОПГЗ, зокрема здатності застосовувати епідеміологічні методи, комунікувати з різними аудиторіями, використовувати інформаційні технології та працювати в команді.

Впровадження пілотного проекту цифрового епідеміологічного нагляду в Черкаській області виявило нові пріоритети в підготовці фахівців з громадського здоров'я бакалаврського рівня [9]. Ефективна робота в сучасній системі епідеміологічного нагляду вимагає насамперед володіння цифровими технологіями, навичок роботи з базами даних, розуміння принципів візуалізації даних та статистичних методів аналізу. Ці компетентності прямо відповідають загальній компетентності щодо здатності використовувати інформаційні та комунікаційні технології та спеціальній компетентності щодо здатності застосовувати методи епідеміологічного аналізу, визначеним

ОПГЗ. Молоді фахівці, які мали сформовані цифрові компетентності та навички статистичного аналізу, значно швидше адаптувалися до роботи з новою системою порівняно з тими, хто мав традиційну підготовку з акцентом на клінічних та лабораторних дисциплінах.

Зміна епідеміологічного профілю захворюваності з переважанням неінфекційних захворювань також впливає на пріоритети підготовки фахівців з громадського здоров'я на бакалаврському рівні. За даними Регіонального бюро ВООЗ для Європи, неінфекційні захворювання становлять понад сімдесят відсотків тягаря хвороб у регіоні [10]. Робота з профілактики неінфекційних захворювань на популяційному рівні вимагає реалізації компетентностей, визначених ОПГЗ, зокрема здатності аналізувати вплив соціальних, економічних та поведінкових чинників на стан здоров'я, здатності розробляти та впроваджувати профілактичні програми, а також здатності комунікувати з населенням та міжсекторально взаємодіяти. Лабораторна діагностика в цьому контексті відіграє важливу роль інструменту скринінгу та моніторингу, що вимагає від фахівця громадського здоров'я розуміння її можливостей та обмежень, але не практичного володіння технікою виконання, що узгоджується з формулюванням відповідних результатів навчання в програмі [11].

Упродовж 2017–2024 рр. на КГЗ та ФВ НаУОА навчалось 115 здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 229 (19) «Громадське здоров'я». Зазначена кількість становить 55,02% від загального контингенту студентів кафедри за цей період (табл. 1, рис. 1).

Робоча програма навчальної дисципліни «Лабораторна справа» включає 3 кредити за ECTS; Всього 90 годин: 10 лекційних, 22 практичних та 58 самостійна робота, з формою підсумкового контролю у формі заліку. На лекційних та практичних заняттях вивчались актуальні теми: Організація роботи лабораторій. Охорона та гігієна праці. Техніка безпеки, протипожежна безпека, гігієна та охорона праці в галузі. Біобезпека та біозахист у лабораторіях різного профілю. Організація роботи клініко-діагностичної лабораторії (КДЛ). Класифікація по рівнях небезпеки BSL Класифікація та види методів лабораторно-інструментальних досліджень. Стандарт визначення вимог до якості та компетентностей медичних лабораторій. Лабораторний посуд та види інструментарію. Поводження з медичними відходами. Лабораторні нагрівальні прилади. Догляд за лабораторним посудом. Дезінфекція. Стерилізація. Застосування СОП (стандартна операційна

процедура) в роботі лабораторії. Алгоритм проведення лабораторно-інструментальних досліджень в осередках інфекційних захворювань з різними механізмами передачі. Алгоритм проведення лабораторно-інструментальних досліджень при надзвичайних ситуаціях пов'язаних з фізичним фактором небезпеки. Алгоритм проведення лабораторно-інструментальних досліджень при надзвичайних ситуаціях пов'язаних з хімічним фактором небезпеки.

Студенти мають змогу на практичних заняттях відвідати та ознайомитися з роботою бактеріологічної та санітарно-гігієнічної лабораторії Острозького відділення ДУ «Рівненський обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України», також, в подальшому, при проходженні навчально-дослідної та виробничої практики студенти знайомляться з роботою лабораторій, вико-

нують навчально-дослідні завдання з використанням результатів лабораторних досліджень, про що описують у звітах про практику.

Анкетне опитування студентів НаУОА здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 229 (І9) «Громадське здоров'я» про актуальність ВНДЛІС показало, що результати опитування адаптовані до даних вибірки із 33 здобувачів освіти. Сучасна доказова медицина диктує свої умови, де клінічне та епідеміологічне мислення невідривно пов'язане з лабораторною діагностикою, тому отримані результати є вельми показовими. Абсолютна більшість чітко усвідомлює значущість цього предмета: 15 студентів, тобто 45,46%, оцінили дисципліну як важливу, а ще 9 (27,27%) осіб, що становить більше чверті від усієї когорти, категорично визначили її як дуже важливу, тобто про важливість вивчення

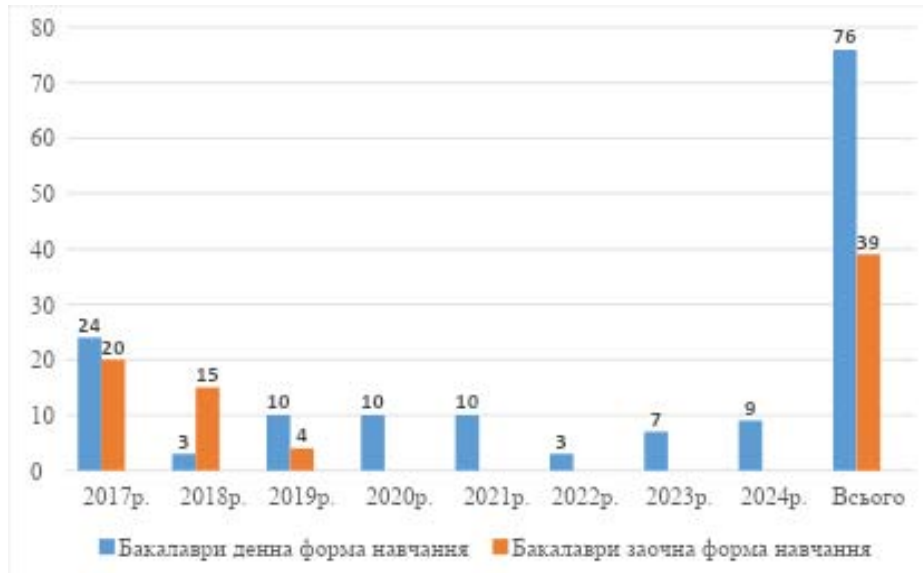

Рис. 1. Освітня структура студентів першого (бакалаврського) рівня вищої, які навчалися в НаУОА для здобуття вищої освіти за спеціальністю 229 (І9) «Громадське здоров'я» за період 2017–2024 роки

Таблиця 1

Кількість студентів першого (бакалаврського) рівня, які вступили до НаУОА для здобуття вищої освіти за спеціальністю 229 (І9) «Громадське здоров'я» за період 2017–2024 роки

Рівень вищої освіти	2017р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Всього
Бакалаври денна форма навчання	24	3	10	10	10	3	7	9	76
Бакалаври заочна форма навчання	20	15	4	-*	-	-	-	-	39
Разом	44	18	14	10	10	3	7	9	115

* із прийняттям Стандарту освіти для 1 рівня (бакалаврського) освіти відмінено заочну форму навчання.

дисципліни "Лабораторна справа" висловились 24 студенти, що склало 72,73% від кількості опитаних (рис. 2). Це свідчить про глибоке розуміння молоддю того факту, що без об'єктивної лабораторної верифікації будь-який діагноз залишається лише гіпотезою. Водночас змушує задуматися інший показник: що 27,27% опитаних (9 осіб) відвели цій дисципліні статус "середньої важливості". На наш погляд, це яскравий індикатор того, що на етапі доклінічної підготовки студентам часто бракує реального контексту. Показово й те, що жоден із учасників не обрав варіанти "не дуже важлива" чи "зовсім не важлива", що повністю виключає відвертий професійний нігілізм. Загалом, динаміка відповідей підтверджує наявність міцного фундаменту для підготовки грамотних фахівців, проте вимагає від науково-педагогічних працівників посилення міждисциплінарної інтеграції під час викладання.

Результати опитування студентів та роботодавців, проведеного кафедрою громадського здоров'я Харківського національного медичного університету, засвідчили, що роботодавці оцінюють випускників саме за наявністю компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою [12]. Респонденти-роботодавці відзначали недостатній рівень підготовки молодих фахівців у галузі епідеміологічного аналізу, застосування методів біостатистики, роботи з населенням, використання цифрових технологій та міжсекто-

ральної комунікації. Водночас жоден з опитаних роботодавців не вказав на необхідність посилення практичної підготовки з лабораторної справи для фахівців початкового рівня. Це свідчить про те, що реальні потреби ринку праці узгоджуються з компетентнісним профілем, визначеним ОПГЗ, і не включають практичні навички лабораторної роботи як необхідний компонент базової підготовки бакалавра з громадського здоров'я.

ОПГЗ визначає, що випускник бакалаврату з громадського здоров'я може обіймати первинні посади в системі громадського здоров'я, зокрема помічника епідеміолога, асистента спеціаліста з громадського здоров'я, координатора профілактичних програм, асистента в проведенні медико-соціальних досліджень. Аналіз функціональних обов'язків за цими посадами підтверджує, що жодна з них не передбачає самостійного виконання лабораторних досліджень як основної або значущої частини професійної діяльності. Натомість усі ці посади вимагають саме тих компетентностей, які визначені як пріоритетні в ОПГЗ: епідеміологічний аналіз, статистична обробка даних, комунікація, координація діяльності, розробка профілактичних втручань.

Міжнародні медико-санітарні правила ВООЗ встановлюють вимоги до національних систем епідеміологічного нагляду, підкреслюючи необхідність ефективної взаємодії між лабораторною службою та фахівцями з громадського здоров'я

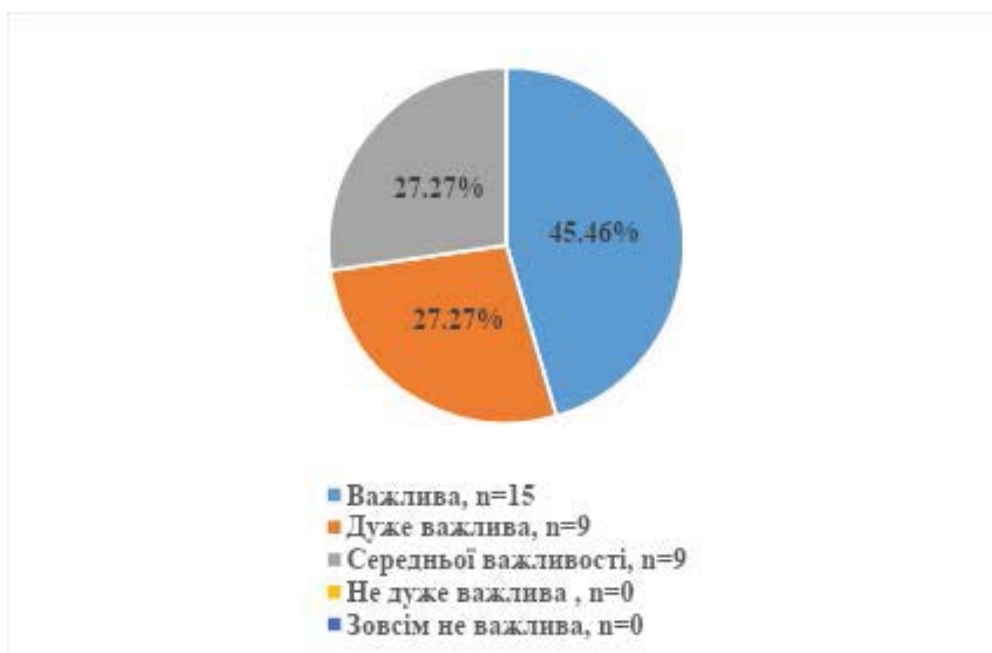

Рис. 2. Результати анкетного опитування студентів про важливість вивчення дисципліни "Лабораторна справа" для їх майбутньої професії в галузі Громадського здоров'я

[13]. Однак ця взаємодія передбачає не стільки універсалізацію компетентностей, скільки чітке розуміння кожною стороною своїх функцій та можливостей ефективної комунікації. ОПГЗ бакалаврату з громадського здоров'я правильно відображає це розуміння, визначаючи як результат навчання здатність взаємодіяти з фахівцями різних спеціальностей, включаючи лабораторних діагностів, але не передбачаючи формування технічних компетентностей останніх.

Важливим аспектом є також педагогічна доцільність послідовності формування компетентностей на різних освітніх рівнях. ОПГЗ бакалаврату логічно структурована таким чином, що на перших курсах студенти здобувають фундаментальні знання з природничих та медико-біологічних наук, які створюють базу для подальшого вивчення спеціальних дисциплін. На старших курсах акцент зміщується на формування інтегративних професійних компетентностей через вивчення епідеміології, біостатистики, організації охорони здоров'я та інших профільних дисциплін. Ефективне засвоєння лабораторної справи з усією глибиною розуміння біохімічних, мікробіологічних та патофізіологічних основ лабораторних досліджень та технікою їх проведення потребує значно більшого обсягу базових знань, ніж це передбачено програмою бакалаврату, орієнтованою на громадське здоров'я, а не на клінічну медицину.

Дослідження Дж. М. Петерсена (J. M. Petersen) та співавторів [14] щодо ролі лабораторних досліджень у системі охорони здоров'я підкреслює важливість раціонального використання лабораторних ресурсів та необхідність чіткого розуміння показань до призначення досліджень. Автори на прикладі моделювання вартості скринінгу COVID-19 порівнюють економічну ефективність швидких РОС-тестів та методу RT-PCR, що є практичним втіленням "епідеміологічного та клінічного мислення". Вибір методу дослідження в даному випадку базується не на процесі лаборантської роботи, а на критичному балансі між доступністю, вартістю та клінічною потребою.

Однак таке розуміння формується саме на основі аналітичного підходу, а не практичних навичок виконання аналізів [14]. ОПГЗ адекватно відображає цю концепцію, передбачаючи, як програмний результат навчання формування компетентності щодо раціонального обґрунтування необхідності лабораторних досліджень та аналітичної інтерпретації отриманих даних. Це корелює з висновками Петерсена Дж. М., Джала А. А. (Petersen J. M. & Jhala A. A.) про те, що

стратегічне управління тестуванням (laboratory stewardship) та забезпечення рівного доступу до медичної допомоги (healthcare equity) залежать від умінь фахівця раціонально обирати діагностичний інструмент, не передбачаючи при цьому формування вузькотехнічних навичок виконання самих аналізів.

Звіт OECD "Health at a Glance: Europe" підкреслює необхідність трансформації підготовки фахівців охорони здоров'я відповідно до сучасних викликів, серед яких старіння населення, зростання поширеності множинної хронічної патології, цифровізація охорони здоров'я та необхідність забезпечення сталого фінансування систем охорони здоров'я [15]. Відповідь на ці виклики вимагає від фахівців з громадського здоров'я саме тих компетентностей, які визначені як пріоритетні в ОПГЗ: здатності аналізувати великі масиви даних, оцінювати економічну ефективність втручань, розробляти інноваційні моделі надання послуг та здійснювати міжсекторальну співпрацю.

Важливим аргументом на користь перегляду статусу дисципліни є також принцип студентоцентрованого підходу до освіти, який передбачає можливість індивідуалізації навчальної траєкторії. ОПГЗ включає вибіркові компоненти, які дозволяють студентам поглиблювати підготовку в обраних напрямках відповідно до професійних інтересів. На першому бакалаврському рівні більшість студентів ще не визначилась остаточно зі своєю майбутньою спеціалізацією в галузі громадського здоров'я. Вивчення основ лабораторної справи всіма студентами першого (бакалаврського) рівня освіти допомагає їм осягнути суть лабораторних досліджень, зрозуміти важливість цієї роботи для пошуку детермінант, які впливають на громадське здоров'я. Також важливо включення дисципліни «Основи мікробіології, вірусології та паразитології» до переліку вибіркових для студентів I (бакалаврського) та II (магістерського) рівня вищої освіти, що дозволить отримати поглиблені знання тим студентам, які планують працювати в лабораторіях громадського здоров'я або в тісній співпраці з лабораторними службами, не порушуючи при цьому логіки формування обов'язкових компетентностей, визначених програмою.

На наш погляд, для забезпечення необхідного рівня розуміння студентами ролі лабораторної діагностики в системі громадського здоров'я є також інтеграція відповідних знань у контекст профільних дисциплін, що вже передбачені ОПГЗ. У межах курсу епідеміології, який є обов'язковим компонентом програми, доцільно

розглядати принципи лабораторного підтвердження діагнозів, валідність діагностичних тестів, організацію лабораторного нагляду за інфекційними захворюваннями [16; 17]. Курс гігієни та екології людини, також включений до нормативної частини, природно включає інформацію про лабораторні методи оцінки якості води, повітря та харчових продуктів [18; 19]. Дисципліни, що стосуються доказової медицини та оцінки медичних технологій, логічно включають розгляд діагностичної цінності лабораторних тестів та принципів організації скринінгових програм. Такий інтегративний підхід забезпечує формування функціональних знань у контексті реалізації компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою, і є більш ефективним порівняно з ізольованим вивченням технічних аспектів лабораторної роботи.

Висновки. Таким чином, комплексний аналіз доцільності вивчення дисципліни "Лабораторна справа" на першому бакалаврському рівні ОПГЗ з урахуванням компетентностей, програмних результатів навчання та структури самої програми дозволяє дійти висновку, що жодна з визначених програмою загальних та спеціальних компетентностей, а також програмних результатів навчання не вимагає формування практичних навичок виконання лабораторних досліджень. Натомість програма чітко орієнтує на формування компетентностей розуміння ролі лабораторної діагностики в системі громадського здоров'я, інтерпретації лабораторних даних у епідеміологічному контексті та ефективної взаємодії з лабораторними службами.

У результаті дослідження встановлено, що вивчення основ лабораторної справи всіма студентами першого (бакалаврського) рівня освіти допомагає їм досягнути суті лабораторних досліджень, зрозуміти важливість цієї роботи для пошуку детермінант, які впливають на громадське здоров'я. Також важливо включити дисципліни «Основи мікробіології, вірусології та паразитології» до переліку вибіркового для студентів I (бакалаврського) та II (магістерського) рівнів вищої освіти, що дозволить отримати поглиблені знання тим студентам, які планують працювати в установах громадського здоров'я в тісній співпраці з лабораторними службами, не порушуючи при цьому логіки формування обов'язкових компетентностей, визначених програмою.

Важливо забезпечити інтеграцію необхідних знань про роль та можливості лабораторної діагностики в контекст обов'язкових профільних дисциплін епідеміологічного та гігієнічного циклу, що вже передбачені програмою. Такий підхід дозволить зосередити зусилля та кредитні ресурси на формуванні компетентностей, визначених ОПГЗ як пріоритетні для фахівця з громадського здоров'я бакалаврського рівня, водночас забезпечуючи можливість поглибленого вивчення лабораторних аспектів для студентів, які обирають відповідну спеціалізацію в рамках вибіркового компоненту. Це рішення сприятиме підготовці випускників, компетентності яких повністю відповідатимуть затвердженому профілю ОПГЗ та реальним потребам ринку праці в галузі громадського здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Освітньо-професійна програма «Громадське здоров'я» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю І9 Громадське здоров'я галузі знань 1 Охорона здоров'я та соціальне забезпечення, схвалена Вченою радою, протокол від 30.05.2025 № 13. URL: https://www.oa.edu.ua/ua/osvita/-ects/info_prog/bachelor/ishm/i9_hromadske_zdorovia/ (дата звернення: 12.03.2026).
2. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>. (дата звернення: 12.03.2026).
3. EU Laboratory Capability Monitoring System (EULabCap), 2021: Report on 2021 survey of EU/EEA country capabilities and capacities. URL: <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/eu-laboratory-capability-monitoring-system-eulabcap-2021> (дата звернення: 12.03.2026).
4. Long-term surveillance framework 2021–2027. April 2023. URL: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/long-term-surveillance-framework-2021-2027.pdf>. (дата звернення: 12.03.2026).
5. Узагальнені дані медичної звітності по комунальних закладах охорони здоров'я та закладах охорони здоров'я у сфері управління МОЗ за 2021 р. URL: <https://phc.org.ua/monitoring-i-statistika/meddata-1> (дата звернення: 12.03.2026).
6. Щорічний звіт про стан здоров'я населення України та епідемічну ситуацію за 2023 рік. URL: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/386da5b2-66ed-4e85-932c-d9828ba76a7a/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B7%D0%B0-2023-%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf> (дата звернення: 12.03.2026).
7. Кількість випадків ботулізму зменшилася вдвічі, померлих – утричі, порівняно з минулим роком. URL: <https://phc.org.ua/news/kilkist-vipadkiv-botulizmu-zmenshilasya-uvdichi-pomerlikh-utrichi-porivnyano-z-minulim-rokom>. (дата звернення: 12.03.2026).
8. Corman V. M., Landt O., Kaiser M. et al. Detection of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) by real-time RT-PCR. *Euro Surveill.* 2020. № 25(3). doi: <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2020.25.3.2000045>

9. Електронна інтегрована система спостереження за захворюваннями (EICC3). URL: <https://moz.gov.ua/uk/elektronna-integrovana-sistema-sposterezhenija-za-zahvorjuvannjami-elissz> (дата звернення: 12.03.2026).
10. Noncommunicable Diseases Progress Monitor 2022. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240047761>. (дата звернення: 12.03.2026).
11. WHO European Regional Obesity Report 2022. URL: <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289057738>. (дата звернення: 12.03.2026).
12. Анкета студентів і роботодавців, проведена кафедрою громадського здоров'я ХНМУ. Харків, 2022. URL: <https://knmu.edu.ua/navchalno-naukovyj-institut-yakosti-osvity-hnmu/monitoring-yakosti-osvitnoyi-diyalnosti/socziologichni-doslidzhennya-yakosti-osvity/>
13. International Health Regulations. URL: https://www.who.int/health-topics/international-health-regulations#tab=tab_1. (дата звернення: 12.03.2026).
14. Petersen J. M., Jhala A. A Cost Comparison Modeling Analysis for Healthcare Access and Equity: Cost of COVID-19 Test Screening by Point of Care (POC) Versus Rapid Reverse Transcriptase Polymerase Chain Reaction (RT-PCR). *American Journal of Clinical Pathology*. 2022. Vol. 158, iss. Supplement_1. P. S96–S97. DOI: <https://doi.org/10.1093/ajcp/aqac126.203>.
15. Health at a Glance: Europe 2022. URL: https://www.oecd.org/en/publications/health-at-a-glance-europe-2022_507433b0-en.html. (дата звернення: 12.03.2026).
16. Хоронжевська І. С., Гушук І. В., Сафонов Р. В. ПЛР діагностика як ефективний інструмент молекулярної епідеміології в діагностиці та протидії біологічним загрозам на сучасному етапі. *Public Health Journal*. 2023. № 4. С. 87–93. <https://doi.org/10.32782/pub.health.2023.4.13>.
17. Хоронжевська І. С., Пухир В. В., Санкевич К. В. Роль молекулярної епідеміології в протидії грипу та ГРВІ на сучасному етапі в системі громадського здоров'я. *Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України* : збірка тез доповідей науково-практичної конференції з міжнародною участю. Київ, 2025. Вип. 25. С. 46–47. https://health.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/XXI_Marzieiev-readings_2025_Proceedings.pdf. (дата звернення: 12.03.2026).
18. Федоренко В.І., Гушук І.В., Коркач В.С. Макс Йозеф фон Петтенкофер – засновник сучасної наукової експериментальної гігієни та методів гігієнічної діагностики (до 205-ї річниці від дня народження). *Довкілля та здоров'я*. 2024. №4(113). С. 65–71. <https://doi.org/10.32402/dovkil2024.04.065>
19. Гушук І. В., Денисюк Т. П. Освітні програми спеціальності І9 «Громадське здоров'я»: виклики та перспективи. *Українські медичні вісти*. 2025. Т. 17, № 1–2. С. 72. <http://www.vult.org.ua/2025/10/11/%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d1%85%d1%85-%d0%b7%d1%97%d0%b7%d0%b4%d1%83-%d0%b2%d1%81%d0%b5%d1%83%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be-%d0%bb/>

REFERENCES:

1. National University of Ostroh Academy. (2025). *Osvitno-profesiina prohrama «Hromadske zdorovia» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity* [Educational-professional program "Public Health" of the first (bachelor) level of higher education]. Retrieved from: https://www.ou.edu.ua/ua/osvita/ects/info_prog/bachelor/ishm/-i9_hromadske_zdorovia/ [in Ukrainian].
2. *Zakon Ukrainy «Pro systemu hromadskoho zdorovia» № 2573-IX zi zminamy* [Law of Ukraine "On the Public Health System" № 2573-IX] (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> [in Ukrainian].
3. European Centre for Disease Prevention and Control. (2021). *EU Laboratory Capability Monitoring System (EULabCap), 2021: Report on 2021 survey of EU/EEA country capabilities and capacities*. Retrieved from: <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/eu-laboratory-capability-monitoring-system-eulabcap-2021> [in English].
4. European Centre for Disease Prevention and Control. (2023). *Long-term surveillance framework 2021–2027*. Retrieved from: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/long-term-surveillance-framework-2021-2027.pdf> [in English].
5. Public Health Center of the MOH of Ukraine. (2021). *Uzahalneni dani medychnoi zvitnosti po komunalnykh zakladach ochorony zdorovia ta zakladach ochorony zdorovia u sferi upravlinnia MOH za 2021 r.* [Aggregated medical reporting data for municipal healthcare facilities and healthcare facilities under the Ministry of Health's jurisdiction for 2021]. Retrieved from: <https://phc.org.ua/monitoring-i-statistika/meddata-1> [in Ukrainian].
6. Public Health Center of the MOH of Ukraine. (2023). *Shchorichnyi zvit pro stan zdorovia naseleння Ukrainy ta epidemichnu sytuatsiiu za 2023 rik* [Annual report on the health status of the population of Ukraine and the epidemic situation for 2023]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/386da5b2-66ed-4e85-932c-d9828ba76a7a/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B7%D0%B0-2023-%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf> [in Ukrainian].
7. Public Health Center of the MOH of Ukraine. (2020). *Kilkist vypadkiv botulizmu zmeshylasia vdvichi, pomerlych – utrychi, porivniano z mynylym rokom* [The number of botulism cases has halved, and the number of deaths has dropped by two-thirds compared to last year]. Retrieved from: <https://phc.org.ua/news/kilkist-vypadkiv-botulizmu-zmeshylasia-vdvichi-pomerlych-utrychi-porivniano-z-minulim-rokom> [in Ukrainian].
8. Corman, V. M., Landt, O., Kaiser, M., Molenkamp, R., Meijer, A., Chu, D. K., ... & Drosten, C. (2020). Detection of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) by real-time PCR. *Euro Surveill*, 25(3), 2000045. <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2020.25.3.2000045> [in English].

9. Ministry of Health of Ukraine. (2026). *Elektronna integrovana systema sposterezhennia za zakhvoriuvanniamy (EISSZ)* [Electronic Integrated Disease Surveillance System (EIDSS)]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/elektronna-integrovana-sistema-sposterezhennja-za-zahvorjuvannjami-elissz> [in Ukrainian].
10. WHO. (2022). *Noncommunicable Diseases Progress Monitor 2022*. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240047761> [in English].
11. WHO Regional Office for Europe. (2022). *WHO European Regional Obesity Report 2022*. Retrieved from: <https://iris.who.int/handle/10665/353748> [in English].
12. Kharkiv National Medical University. (2022). *Anketa studentiv i robotodavtsiv, provedena kafedroiu hromadskoho zdorovia KhNMU* [Survey of students and employers conducted by the Department of Public Health at KhNMU]. Kharkiv. [in Ukrainian].
13. World Health Organization. (2016). *International Health Regulations*. Retrieved from: https://www.who.int/health-topics/international-health-regulations#tab=tab_1 [in English].
14. Petersen, J. M., & Jhala, A. (2022). A cost comparison modeling analysis for healthcare access and equity: Cost of COVID-19 test screening by point of care (POC) versus rapid reverse transcriptase polymerase chain reaction (RT-PCR). *American Journal of Clinical Pathology*, 158(Suppl_1), S96–S97. <https://doi.org/10.1093/ajcp/aqac126.203> [in English].
15. OECD/European Union. (2022). *Health at a Glance: Europe 2022: State of the Health in the EU Cycle*. <https://doi.org/10.1787/507433b0-en> [in English].
16. Khoronzhevska, I. S., Hushchuk, I. V., & Safonov, R. V. (2023). PLR diahnozyka yak efektyvnyi instrument molekuliarnoi epidemiologii v diahnozytsi ta protydii biolohichnym zahrozam na suchasnomu etapi [PCR diagnostics as an effective tool of molecular epidemiology in diagnostics and counteraction to biological threats at the modern stage]. *Public Health Journal*, (4), 87–93. <https://doi.org/10.32782/pub.health.2023.4.13> [in Ukrainian].
17. Khoronzhevska, I. S., Pukhyr, V. V., & Sankevych, K. V. (2025). Rol molekuliarnoi epidemiologii v protydii hrypu ta HRVI na suchasnomu etapi v systemi hromadskoho zdorovia [The role of molecular epidemiology in countering influenza and ARVI at the current stage in the public health system]. In *Aktualni pytannia hromadskoho zdorovia ta ekolohichnoi bezpeky Ukrainy* (Issue 25, pp. 46–47). Kyiv. [in Ukrainian].
18. Fedorenko, V. I., Hushchuk, I. V., & Korka, V. S. (2024). Maks Yozef fon Pettenkofer – zasnovnyk suchasnoi naukovoї eksperymentalnoi hihiieny ta metodiv hihiienichnoi diahnozyky (do 205-i richnytsi vid dnia narodzhennia) [Max Joseph von Pettenkofer – the founder of modern scientific experimental hygiene and methods of hygienic diagnostics (to the 205th anniversary of his birth)]. *Dovkillia ta zdorovia [Environment & Health]*, 4(113), 65–71. <https://doi.org/10.32402/dovkil2024.04.065> [in Ukrainian].
19. Hushchuk, I. V., & Denysiuk, T. P. (2025). Osvitni prohramy spetsialnosti I9 «Hromadske zdorovia»: vyklyky ta perspektyvy [Educational programs of specialty I9 "Public Health": challenges and prospects]. *Ukrainski medychni visti*, 17(1–2), 72. Retrieved from: <http://www.vult.org.ua/2025/10/11/%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d0%b8-%d1%85%d1%85-%d0%b7%d1%97%d0%b7%d0%b4%d1%83-%d0%b2%d1%81%d0%b5%d1%83%d0%ba-%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be-%d0%bb/> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 25.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)